

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до вивчення дисципліни

«Інноваційний розвиток підприємства»

**для студентів спеціальностей 051 – економіка, 071 – облік і
оподаткування, 072 – фінанси, банківська справа та
страхування, 073 – менеджмент, 076 – підприємництво,
торгівля та біржова діяльність (магістерський рівень)**

Дніпро НМетАУ 2018

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до вивчення дисципліни

«Інноваційний розвиток підприємства»

**для студентів спеціальностей 051 – економіка, 071 – облік і
оподаткування, 072 – фінанси, банківська справа та
страхування, 073 – менеджмент, 076 – підприємництво, торгівля
та біржова діяльність (магістерський рівень)**

УДК 330.341.1

Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства» для студентів спеціальностей 051 – економіка, 071 – облік і оподаткування, 072 – фінанси, банківська справа та страхування, 073 – менеджмент, 076 – підприємництво, торгівля та біржова діяльність (магістерський рівень) / Укл.: В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня, О.О. Алсуф'єва. – Дніпро: НМетАУ, 2018. – 48 с.

Містять зміст лекційного курсу, плани семінарських занять, питання підсумкового контролю знань, тематику рефератів та контрольних робіт, термінологічний словник, контрольні та дискусійні питання, приклади задач та тестових завдань з дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства».

Призначені для студентів спеціальностей 051, 071, 072, 073, 076 (магістерський рівень).

Друкується за авторською редакцією.

Укладачі: В.В. Білоцерківець, д-р екон. наук, проф.;
О.О. Завгородня, д-р екон. наук, доц.;
О.О. Алсуф'єва, ст. викл.

Відповідальний за випуск В.М. Тарасевич, д-р екон. наук, проф.

Рецензент К.Ф. Ковальчук, д-р екон. наук, проф. (НМетАУ)

Підписано до друку 21.05.2018. Формат 60x84 1/16. Папір друк. Друк плоский.
Облік.-вид. арк. 2,82. Умов. друк. арк. 2,79. Замовлення № .

Національна металургійна академія України
49600, м. Дніпро-5, пр. Гагаріна, 4

Редакційно-видавничий відділ НМетАУ

ВСТУП

Навчальна дисципліна "Інноваційний розвиток підприємства" є нормативною і входить до циклу дисциплін загальної підготовки студентів-магістрів за спеціальностями 051, 071, 072, 073, 076.

Мета вивчення дисципліни – формування у студентів знань та вмінь щодо забезпечення інноваційного розвитку економічних систем, оцінювання їх інноваційного потенціалу та інноваційної ситуації, обґрунтування та реалізації ефективних управлінських рішень з розвитку економіки на інноваційних засадах.

Об'єктом навчальної дисципліни є процеси інноваційного розвитку економічних суб'єктів, **предметом** – господарські рішення щодо інноваційного розвитку підприємства.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен **знати**:

- сучасні організаційні форми здійснення інноваційної діяльності, її основні етапи та принципи ефективної взаємодії учасників;
- методичні положення та інструментарій оцінювання інноваційного розвитку національних економік;
- світовий досвід державної підтримки інновацій, методи та моделі їх державного регулювання;
- стратегії виходу підприємств кризового стану на основі впровадження інновацій;
- інструментарій залучення інвестицій в інновації та методичні засади оцінювання результативності інвестування;
- імперативи формування ринку наукових розробок та інноваційних ідей в Україні;
- основні технології охорони прав та економіки інтелектуальної власності, зокрема стандарти й об'єкти права інтелектуальної власності в Україні;

вміти:

- обґрунтовувати напрямки пріоритетного інноваційного розвитку з урахуванням потреб та особливостей національної економіки;
- збирати і систематизувати маркетингову інформацію для відбору цільових ринків, вимірювання і прогнозування попиту, позиціонування

інноваційного товару;

- оцінювати стан, динаміку, ефективність використання інноваційного потенціалу підприємства та обґрунтовувати пріоритетні напрямки його нарощування;

- розробляти та обґрунтовувати управлінські рішення щодо забезпечення ефективності інноваційного розвитку суб'єктів господарювання;

- ідентифікувати та оцінювати ризики інноваційної діяльності, а також контролювати їхній рівень засобами ризик-менеджменту;

- економічно обґрунтовувати вибір способу охорони прав інтелектуальної власності підприємства.

Критерії успішності – отримання позитивних оцінок на семінарських заняттях, при виконанні модульних та екзаменаційної робіт.

Набуті знання і вміння використовуються студентами при написанні магістерських робіт та у подальшій професійній діяльності за фахом навчання.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ТА ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розподіл навчальних годин (Денна форма навчання)

	Усього	Чверті
		4
Усього годин за навчальним планом, у тому числі:	120	120
Аудиторні заняття, з них:	32	32
Лекції	16	16
Семінарські заняття	16	16
Самостійна робота, у тому числі при:	88	88
підготовці до аудиторних занять	10	10
підготовці до модульного контролю	12	12
опрацюванні розділів програми, які не викладаються на лекціях	66	66
Заходи семестрового контролю		екзамен

Лекційний курс

№ з/п	Назва розділу/теми та її зміст
МОДУЛЬ 1. Теоретичні засади інноваційного розвитку.	
	<p>Тема 1. Інновації і циклічність економічного розвитку.</p> <p>Сутність, зміст та багатоозначова класифікація інновацій. Позитивний суспільний ефект та функції інновацій. Різновиди ефектів інноваційної діяльності: економічний ефект, науково-технічний ефект, науковий (пізнавальний) ефект, соціальний ефект, екологічний ефект.</p> <p>1 Система категорій еволюції економічної системи. Роль інновацій в розвитку людської цивілізації. Взаємозв'язок економічного та інноваційного розвитку. Інноваційна складова циклічного розвитку економічних систем. Теорія "довгих хвиль" М. Кондратьєва та інноваційного розвитку Й. Шумпетера. Технологічний уклад. Закономірності еволюції технологічної структури суспільства.</p>
2	<p>Тема 2. Ключові поняття інноваційного розвитку.</p> <p>Концепція життєвого циклу інновацій. Поняття «інноваційної діяльності» і «інноваційного процесу». Особливості інноваційного процесу. Еволюція моделей інноваційного процесу. Етапи, стадії та результати інноваційного процесу: фундаментальна наука – прикладні дослідження – техніка – виробництво – споживання. Інноваційний проект. Інноваційний продукт. Передові, високі та проривні технології. Дифузія інновацій та міжнародний трансфер технологій.</p>

3	<p>Тема 3. Вимірювання рівня інноваційного розвитку та чинники його формування.</p> <p>Цілі та критерії інноваційного розвитку. Міжнародне рейтингування країн світу за рівнем інноваційного розвитку. Інноваційний чинник конкурентоспроможності національних економік. Макроекономічні показники рівня інноваційного розвитку національної економіки. Мікроекономічні показники та методи вимірювання рівня інноваційного розвитку підприємства.</p>
4	<p>Тема 4. Сучасні організаційні форми інноваційного розвитку.</p> <p>Венчурне підприємництво та його форми. Експлоренти, патієнти, комутанти та віаленти як специфічні суб'єкти інноваційної діяльності. Інноваційне підприємство та особливості його фінансування. Організаційні форми функціонування інноваційних підприємств: бізнес-інкубатори, інноваційні центри, технополіси, технопарки, центри трансферу технологій. Становлення та розвиток моделі відкритих інновацій. Науково-технічна кооперація в інноваційних процесах. Організаційні форми науково-технічної кооперації: міжгалузеві дослідницькі інститути, науково-технічні альянси, консорціуми, спільні підприємства</p>
МОДУЛЬ 2. Глобальний та національний виміри інноваційного розвитку.	
5	<p>Тема 5. Національні інноваційні системи.</p> <p>Поняття «національна інноваційна система». Загальні методичні принципи концепції національної інноваційної системи (НІС). Основні методичні підходи до визначення сутності поняття НІС. Структура, принципи побудови та показники функціонування НІС. Типи НІС. Особливості національної інноваційної системи в Україні та перспективні напрями її розбудови.</p>
6	<p>Тема 6. Державна підтримка інноваційного підприємництва.</p> <p>Інституціональне середовище та законодавчо-нормативна база інноваційного підприємництва в Україні. Зміст, цілі, принципи та інструменти державної інноваційної політики. Технологічні та інноваційні пріоритети розвитку національної економіки. Особливості реалізації інноваційної політики у коротко- та довгостроковому періоді. Регламентація та створення сприятливого інституційно-правового середовища для суб'єктів інноваційного процесу. Шляхи державного регулювання та форми фінансової підтримки інноваційної діяльності.</p>

7	<p>Тема 7. Інфраструктура ринку інновацій.</p> <p>Ринок інновацій та особливості його функціонування. Поняття «інноваційна інфраструктура». Основні вимоги до формування ефективного механізму функціонування інфраструктури ринку інновацій. Складники та основні функції інноваційної інфраструктури.</p>
8	<p>Тема 8. Глобальні науково-технічні та інформаційні комунікації в інноваційній сфері.</p> <p>Нова економіка. Поняття інформаційного суспільства та його головні ознаки. Взаємозв'язок економіки знань, інформаційної та інноваційної економіки. Сутність і функції комунікацій та телекомунікацій. Сутність інформаційно-комунікаційних технологій та закономірності їх розвитку. Глобальне конкурентне середовище та глобальні інформаційно-комунікаційні системи. Державна політика у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.</p>
<p>МОДУЛЬ 3. Розробка та реалізація стратегії інноваційного розвитку підприємства.</p>	
9	<p>Тема 9. Маркетинг інновацій.</p> <p>Поняття та основні завдання маркетингу інновацій. Специфіка ринкових досліджень для виявлення та аналізу попиту на інновації. Види попиту на інновації та чинники, що впливають на нього. Споживачі інноваційної продукції їх характеристика. Позичування інноваційних товарів на ринку. Пробний маркетинг. Дифузія інновацій. Маркетингові стратегії подолання споживчого опору інноваціям на ринку.</p>
10	<p>Тема 10. Стратегії та бізнес-моделі еко-інноваційного розвитку підприємства.</p> <p>Інноваційна політика підприємства. Інноваційна стратегія та тактика. Алгоритм розробки та види стратегій інноваційного розвитку підприємства. Проектне управління інноваціями. Внутрішні способи та методи активізації інноваційної діяльності. Оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства.</p>
11	<p>Тема 11. Інноваційний потенціал підприємства.</p> <p>Поняття інноваційного потенціалу та його структура. SWOT-аналіз, інтегральне та часткове оцінювання інноваційного потенціалу підприємства. Концептуальна схема управління інноваційним потенціалом.</p>

12	<p>Тема 12. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства.</p> <p>Взаємозв'язок інновацій та інвестицій. Джерела та механізми фінансування інноваційних проєктів.</p> <p>Формування та оптимізація інвестиційних ресурсів.</p> <p>Переваги та недоліки методів інвестування (самофінансування, кредитування, акціонування, лізинг, селенг, форфейтинг тощо). Місце і роль венчурного капіталу в інноваційному процесі.</p> <p>Система фінансування інноваційної діяльності на рівні держави.</p> <p>Державна експертиза інноваційно-інвестиційних проєктів.</p>
13	<p>Тема 13. Ризики в інноваційній діяльності та управління ними.</p> <p>Поняття ризику та основні причини невизначеності і спричиненого нею ризику. Ризики, спричинені впливом факторів макро- та мікросередовища.</p> <p>Види ризиків: ризики помилкового вибору інноваційних проєктів, ризик незабезпечення інноваційного проєкту достатнім рівнем фінансування, ризик невиконання господарських договорів, маркетингові ризики поточного постачання і збуту, ризик, пов'язані з забезпеченням прав власності.</p> <p>Методи оцінки ризиків в інноваційній діяльності: метод експертних оцінок, метод використання аналогів, метод статистичної оцінки, аналітичні методи оцінки проєктних ризиків.</p> <p>Цілі та методи управління ризиками в інноваційній діяльності.</p>
<p>МОДУЛЬ 4. Захист та комерціалізація інтелектуальної власності.</p>	
14	<p>Тема 14. Охорона прав та економіка інтелектуальної власності як складова економічної безпеки інноваційної діяльності.</p> <p>Інтелектуальна власність як економіко-правова категорія. Класифікація об'єктів інтелектуальної власності.</p> <p>Методичні підходи до оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності.</p> <p>Способи та наслідки передавання права на об'єкти інтелектуальної власності. Правовий захист продуктів інтелектуальної діяльності в Україні. Право інтелектуальної власності, авторське право, право на промислову власність та ін.</p>

2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА»

Тема 3. ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ЧИННИКИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ (2 год.).

План заняття:

1. Цілі, критерії та наслідки (ефекти) інноваційного розвитку.
2. Інноваційний чинник конкурентоспроможності національних економік.
3. Макроекономічні показники рівня інноваційного розвитку національної економіки.
4. Мікроекономічні показники та методи вимірювання рівня інноваційного розвитку підприємства.

Контрольні та дискусійні питання

1. Назвіть інновації, які відіграли ключову роль у розвитку людської цивілізації.
2. Наведіть приклади позитивних та негативних наслідків впровадження інституційних та економічних інновацій.
3. Назвіть економічні, соціальні, екологічні та бюджетні ефекти, якими супроводжуватиметься реалізація муніципальною владою інноваційного проекту з заміни електричного освітлення вулиць м. Дніпра на освітлення за допомогою сонячних батарей.
4. За якими критеріями World Economic Forum у межах експертно-аналітичного обстеження “Global Innovation Index” визначає рівень розвитку національних економік? Як оцінюється рівень інноваційного розвитку України?
5. Поясніть, дія яких факторів зумовлює динаміку інвестиційних та інноваційних процесів в економіці України.
6. Запропонуйте власний варіант стимулюючої інвестиційно-інноваційної політики в Україні.
7. Надайте характеристику основним напрямам інноваційного розвитку підприємства в сучасній економіці.
8. Чому не всі підприємства й організації, які створюють інновації вважаються інноваційними?

9. Розкритий зміст методик оцінки рівня інноваційного розвитку підприємств.

10. Визначить фактори у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства, які позитивно та негативно впливають на його інноваційну діяльність. Застосовуючи метод експертних оцінок, проранжуйте фактори-стимулятори та фактори-дестимулятори інноваційних процесів за значенням.

Практичне завдання: Використовуючи дані експертно-аналітичних обстежень “The Global Innovation Index” та “The Global Competitiveness Index”, за допомогою засобів Microsoft Office Excel побудувати графіки, що відображають а) кореляцію між глобальним індексом інновацій та ВВП на душу населення за країнами світу та б) кореляцію між глобальним індексом інновацій та індексом глобальної конкурентоспроможності. Проаналізувати отримані результати.

Додаткова рекомендована література:

1. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України [Текст] / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.

2. Гринько Т.В. Інноваційний розвиток України: проблеми і перспективи [Текст] / Т.В. Гринько // Technology audit and production reserves. – 2013. – № 1/3(9). – С. 17-20.

3. Інноваційно-інформаційна економіка: зміст, динаміка, регулювання: монографія [Текст] / Тарасевич В.М., Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Лебедева В.К. та ін.; за ред. В.М. Тарасевича. – Дніпро: ПМП "Економіка", 2018. – С. 230-239.

4. Кубатко О.В. Інноваційний розвиток підприємств в умовах економічної нестабільності [Текст] / О.В. Кубатко, Ю.О. Омеляненко // Механізм регулювання економіки. – 2015. – №2. – С. 54- 58.

5. Ступак С. М . Світові тенденції інвестиційно-інноваційних процесів [Електронний ресурс] / С. М . Ступак. – Режим доступу: <http://intkonf.org/stupak-sm-svitovi-tendentsiyi-rozvitku-investitsiyno-innovatsiynih-protsesiv>

6. Чухрай Н.І. Моніторинг інноваційного потенціалу підприємств : Методичні рекомендації [Текст] / //за науковою редакцією Є.В. Крикавського, С.О. Маяковського. – Львів: Львівське обласне управління статистики Державного комітету статистики України, Інститут регіональних досліджень НАН України, 2003. – 48 с.

Тема 5. НАЦІОНАЛЬНІ ІННОВАЦІЙНІ СИСТЕМИ (2 год.).

План заняття:

1. SWOT-аналіз НІС України.
2. Пріоритети та напрями розвитку НІС України.
3. Державна підтримка інноваційного підприємництва в Україні.

Практичне завдання: Використовуючи дані Держкомстату України, зокрема статистичних щорічників «Наука та інновації в Україні», за допомогою засобів Microsoft Office Excel побудувати графіки, що в динаміці відображають: а) рівень інноваційної активності українських підприємств (організацій) в масштабах України в цілому та за окремими видами діяльності; б) обсяг та структуру витрат на інноваційну діяльність в Україні; в) обсяги інноваційної продукції, реалізованої на внутрішньому ринку та за межами України. Проаналізувати отримані результати.

Підготовка та презентація доповіді за обраною темою:

1. Національні пріоритети науково-технічного та інноваційного розвитку.
2. Податкові пільги підприємствам-інноваторам в Україні.
3. Україна в рейтингу «Innovation Union Scoreboard 2018». SWOT-аналіз.
4. Україна в рейтингу «The Global Innovation Index». SWOT-аналіз.
5. Інноваційна ситуація в Україні за рейтингом «The Global Competitiveness Index». SWOT-аналіз.

Додаткова рекомендована література:

1. Готра В.В. Аналіз зарубіжного досвіду забезпечення інноваційного розвитку економіки [Текст]/ В.В. Готра // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. - №2(2). – С. 235- 243.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrstat.gov.ua
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
4. Завгородня О.О. Параметри порядку та фактори ефективності національної інноваційної системи в контексті викликів глобальної конкуренції [Текст]/ О.О. Завгородня // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2014. – №4. – С. 50-62.
5. Краус Н.М. Інноваційне табло України [Текст]/ Н.М. Краус,

К.М. Краус // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – Дніпро: АМУ, 2017. - № 6. – С. 3-10.

6. Інноваційно-інформаційна економіка: зміст, динаміка, регулювання: монографія / Тарасевич В.М., Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Лебедева В.К. та ін.; за ред. В.М. Тарасевича. - Дніпро: ПМП "Економіка", 2018. – С. 286-306.

7. Zavorodnia O. O. National innovation systems: classification, ranking and positioning in the Global Innovation Space [Text] / O.O. Zavorodnia, O.O. Alsufieva// Економічний вісник НГУ. – 2017. - №1. – С. 9-18.

8. Innovation Union Scoreboard. Official Web-site of the European Commission [E - resource]. – Retrieved from: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/innovation-scoreboard/>

Тема 8. ГЛОБАЛЬНІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ (2 год.).

План заняття:

1. Нова економіка: сутність, ознаки, постіндустріальна специфіка.
2. Сутність інформаційно-комунікаційних технологій та закономірності їх розвитку.
3. Методики оцінки інформаційних та комунікаційних технологій.
4. Державна політика у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.
5. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності.

Контрольні та дискусійні питання

1. Як ви розумієте термін «нова економіка»?
2. Розкрийте зміст термінів та «інформаційне суспільства» «інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)».
3. Розкрийте взаємозв'язок між знаннями, інформацією та інноваціями.
4. Назвіть основні етапи розвитку інформаційного суспільства. У чому полягають особливості останньої інформаційної революції.
5. Наведіть приклади використання ІКТ у вашому повсякденному житті.
6. Окресліть сфери застосування ІКТ. Охарактеризуйте інформаційне забезпечення нововведень як напрям інформаційної соціальних та бізнес-структур.

7. Розкрийте методику визначення індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (“ICT Development Index”).

Практичне завдання: Використовуючи дані експертно-аналітичних обстежень “The Global Innovation Index”, “ICT Development Index”, “Network Readiness Index”, за допомогою засобів Microsoft Office Excel побудувати графік, що відображають: а) кореляцію між глобальним індексом інновацій та індексом розвитку ІКТ; б) кореляцію між глобальним індексом інновацій та індексом мережевої готовності; в) кореляцію між індексом мережевої готовності та індексом розвитку ІКТ. Проаналізувати отримані результати.

Підготовка та презентація доповіді за обраною темою:

1. Україна в рейтингу «ICT Development Index». SWOT-аналіз.
2. Україна в рейтингу «Network Readiness Index ». SWOT-аналіз.

Додаткова рекомендована література:

1. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства у Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-16>

2. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості. – К., НІСД, 2010. – 29 с.

3. Інноваційно-інформаційна економіка: зміст, динаміка, регулювання: монографія / Тарасевич В.М., Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Лебедева В.К. та ін.; за ред. В.М. Тарасевича. - Дніпро: ПМП "Економіка", 2018. – С. 194-210.

4. Маслов А.О. Інформаційна економіка: становлення, структура та теоретичне осмислення: монографія [Текст]/ А.О. Маслов. – К.: Аграр Медіа Груп, 2012. – 432 с.

5. Яремко Л.А. «Нова економіка» та інноваційний розвиток / Л.А. Яремко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 3. – Т.1. – С.25-30.

6. ITU. ICT development Index 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2016/index.html>

7. WEF. Network Readiness Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reports.weforum.org/global-information-technology-report-2016/network-readiness-index/>

Тема 9. МАРКЕТИНГ ІННОВАЦІЙ (2 год.)

План заняття:

1. Поняття, принципи та основні завдання маркетингу інновацій.
2. Маркетингові дослідження попиту на інновації.
3. Споживачі інноваційної продукції та їх класифікація.
4. Особливості стимулювання попиту на інноваційну продукцію.
5. Маркетингові стратегії подолання споживчого опору інноваціям на ринку

Підготовка та презентація доповіді за обраною темою:

1. Дифузія інновацій (моделі Е.Роджерса, Ф.Баса, Дж. Мура, теорія інформаційних бар'єрів К. Левіна).
2. Технологія продаж SPIN.
3. “Воронка продажів”.
4. Нейромаркетинг.
5. Вірусний маркетинг.
6. Модель AIDA в маркетингу.
7. Новітні рекламні технології.
8. Цінові стратегії підприємства – інноватора.

Додаткова рекомендована література:

1. 11 техник продаж, которые работают даже с капризными клиентами [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://www.gd.ru/articles/4279-tehniki-prodaj>
2. Божкова В.В. Систематизація методів маркетингового ціноутворення / В.В. Божкова, Рябченко І.М. // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2012. - №4. - С. 74-80.
3. Котлер Ф. Новые маркетинговые технологии. Методики создания гениальных идей [Текст] / Ф. Котлер, Ф. Триас де Без. – СПб. : Нева, 2004. – 192 с.
4. Маркетинг інновацій: підручник [Текст] / Н.І. Чухрай. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 256 с.
5. Метод SPIN-продаж, или Как правильные вопросы помогают продавать [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://prodasch.ru/blog/idealnii-otdel-prodazh/metod-spin-prodazh/>
6. Мур Дж.А. Преодоление пропасти. Как вывести технологический продукт на массовый рынок [Текст] / Джеффри А. Мур, пер. с англ. – М.: URSS,

2013. - 336 с.

7. Новітні рекламні технології як інновації в маркетингових комунікаціях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investycii.org/investuvanya/konferentsiji/problemy-formuvanya-ta-rozvytku-inovatsijnoji-infrastruktury/novitni-reklamni-tehnolohiji-yak-inovatsiji-v-marketynhovyh-komunikatsiyah.html>

8. Сучасні види інноваційного маркетингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studme.com.ua/1822061115078/marketing/sovremennye_vidy_innovatsionnogo_marketinga.htm

9. Янковець Т. М. Інноваційні підходи до ціноутворення на продукцію промислового підприємства // Т. М. Янковець // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Збірник наукових праць. – Київ. – 2013. – № 1 (69). – С. 256-263.

Тема 10. СТРАТЕГІЇ ТА БІЗНЕС-МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА (4 год.).

План заняття:

1. Зміст та складові стратегії інноваційного розвитку підприємства.
2. Класифікація підприємств за типом інноваційної політики та поведінки.
3. Методичні особливості, принципи та етапи розробки стратегії інноваційного розвитку
4. Схема та методи вибору напрямів інноваційного розвитку підприємства.
5. Управління вибором напрямків і варіантів розвитку підприємств.

Підготовка та презентація доповіді за обраною темою:

1. SWOT - аналіз інноваційної ситуації підприємства (організації).
2. GAP - аналіз інноваційної ситуації підприємства (організації).
3. STP - аналіз інноваційної ситуації підприємства (організації).
4. SPACE - аналіз інноваційної ситуації підприємства (організації).
5. Матриця BCG як інструмент аналізу інноваційної ситуації підприємства (організації) та прийняття інноваційних рішень.
6. Матриця ADL/CL як інструмент аналізу інноваційної ситуації підприємства (організації) та прийняття інноваційних рішень.
7. Мозковий штурм як метод генерації інноваційних ідей.
8. Синектика як метод генерації інноваційних ідей.

9. Генерації інноваційних ідей методом морфологічних карт.

Додаткова рекомендована література:

1. Адизес І. Управляя изменениями. Как эффективно управлять изменениями в обществе, бизнесе и личной жизни [Текст] / Ицхак Адизес. - Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2015. - 368 с.

2. Бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємств торгівлі / Л. Федулова // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2017. - № 3. - С. 48–64. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2017_3_6

3. Ганущак–Єфіменко Л.М. Бізнес–модель управління інноваційно активними підприємствами на ринку [Текст] / Л. М. Ганущак–Єфіменко //Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 7 (109). – С. 81–93.

4. Кристенсен К.М. Дилемма инноватора: Как из-за новых технологий погибают сильные компании: Пер. с англ. [Текст] / К. М. Кристенсен. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 239 с.

5. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа / А.А.Томпсон, А.Дж.Стрикленд. – М.: Вильямс, 2006. – 928 с.

6. Чан Ким В. Рене Моборн. Стратегия голубого океана. Как найти или создать рынок, свободный от других игроков : [Текст; рус.]. / В. Чан Ким, Р. Моборн. - Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2017. – 336 с.

**Теми 12-13. ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РИЗИКИ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (2 год.)**

План заняття:

1. Завдання та принципи побудови системи інвестування інноваційної діяльності

2. Джерела та механізми фінансування інноваційної діяльності.

3. Оптимізація структури фінансування інноваційного проекту.

4. інноваційно-інвестиційних проектів.

5. Ризики інноваційної діяльності та їх класифікація.

6. Фінансово-економічні критерії ефективності та оцінка ризикованості інноваційних проектів.

7. Управління інноваційними ризиками.

Контрольні та дискусійні питання:

1. З урахуванням яких вихідних принципів слід будувати систему фінансування інноваційної діяльності?

2. Які основні джерела інвестицій для фінансування інноваційного проекту ви знаєте? Надайте їх порівняльну характеристику.

3. Як відбувається оптимізація структури джерел фінансування інноваційного проекту?

4. Розкрийте переваги та недоліки самофінансування інноваційних проектів.

5. Яку роль відіграє ціна різних джерел капіталу для прийняття рішення про фінансування інноваційного проекту?

6. Назвіть основні причини, що стримують використання кредитування як джерела фінансування інновацій в Україні.

7. Німецький соціолог Ульрих Бек стверджує, що сучасне суспільство може бути визначено як "суспільство ризику", як "... постіндустріальна формація, яка відрізняється від індустріального суспільства певними особливостями, головна ж відмінність полягає в тому, що для індустріального суспільства характерним був розподіл благ, а для суспільства ризику – розподіл загроз та обумовлений цим ризик". Поділяєте Ви чи ні цю точку зору? Аргументуйте відповідь із наведенням прикладів.

8. Чому серед усіх видів економічної активності суб'єктів господарювання саме інноваційна діяльність вирізняється найбільшим рівнем ризику?

9. Які чинники впливають на прийняття господарського рішення щодо запобігання ризиковій ситуації?

10. Розкрийте основні види ризиків, які супроводжують ваш звичний день. Яким чином можна запобігти наявним ризикам чи мінімізувати їх?

Додаткова рекомендована література:

1. Економічний ризик: методи оцінки та управління [Текст]: навч. посібник / [Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич та ін.]; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.А.Васильєвої, канд. екон. наук Я.М.Кривич. – Суми: ДВНЗ "АБС НБУ", 2015. – 208 с.

2. Коновлов Ю.О. Система управління ризиками: поняття, функції, компоненти [Текст] / Ю.О. Коновалов, Миронов О.В. // Іноваційна економіка. – 2013. - №9 (47). – С. 127-131.

3. Литвин З. Аналіз інноваційних ризиків [Текст] / З. Литвин // Економічний аналіз. 2013 рік. Випуск 12. Частина 3. – С. 249-252.

4. Онишко С.В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: Монографія [Текст] / С.В. Онишко. – Ірпінь: НАДПСУ, 2004. – 434 с.

5. Писаревський І.М. Управління ризиками [Текст]: Навч. посібник / І.М. Писаревський, О.Д. Стешенко – Харків: ХНАМГ, 2008. – 124 с.

Тема 14. ОХОРОНА ПРАВ ТА ЕКОНОМІКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (4 ГОД.)

План заняття:

1. Об'єкти та суб'єкти інтелектуальної власності та їх класифікація.
2. Методи оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності.
3. Форми комерціалізації об'єктів права промислової власності.
4. Економічна ефективність ліцензування.
5. Управління інтелектуальною власністю.

Контрольні та дискусійні питання:

1. Що таке інтелектуальна власність? Які підходи до визначення цього поняття вам відомі?
2. Що таке право власності? Як здійснюється специфікація прав власності?
3. Які зміни відбуваються в економічних та правових відносинах власності у зв'язку з нематеріальним характером об'єктів інтелектуальної власності?
4. Назвіть та охарактеризуйте види та результати інтелектуальної діяльності.
5. Розкритий особливості оцінювання та обліку нематеріальних активів. Які фактори впливають на величину їх вартості?
6. Назвіть види платежів за користування нематеріальними активами.
7. Охарактеризуйте основні способи комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності.

7. Визначити фактори у внутрішньому та зовнішньому середовищі організації, орієнтованої на використання результатів інтелектуальної діяльності, які позитивно та негативно впливають на розвиток інституту інтелектуальної власності в Україні.

8. Відомо, що в Україні активно використовується неліцензоване програмне забезпечення. Чим це зумовлене? Які економічні обставини цьому сприяють? Які економічні передумови необхідні для розв'язання цієї проблеми?

Додаткова рекомендована література:

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку. – Монографія / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ: Знання, 2008. – 687 с.

2. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі Верховна Рада України» від 15.12.1993 № 3687-XII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>

3. Кубах А.І. Право інтелектуальної власності [Текст] / А.І. Кубах: Навч. посібник – Харків: ХНАМГ, 2008. – 149 с.

4. Постанова КМУ «Про затвердження Національного стандарту N4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» від 03.10.2007, № 1185 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF/>

5. Нагачевська Т. В. Сучасні тенденції міжнародного трансферу технологій та перспективи України [Електронний ресурс] / Т. В. Нагачевська. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nvamu_ekon/2009_7/09ntvrou.pdf.

6. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: Навч. посібн. / Є.І. Ходаківський, В.П. Якобчук, І.Л. Литвинчук - К. : Центр учбової літератури , 2014 . - 276 с.

7. Цибульська Л. О. Економіка інтелектуальної власності [Електронний ресурс] : конспект лекцій з дисципліни «Економіка інтелектуальної власності» для студентів усіх форм навчання / Л. О. Цибульська. – Маріуполь : ПДТУ, 2011. – 45 с.

3. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО (ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО) КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Сутність, зміст та класифікація економічних інновацій.
2. Інноваційний розвиток: зміст, ознаки, принципи, та наслідки.
3. Оцінювання рівня інноваційного розвитку економічної системи.
4. Інноваційна складова циклічного розвитку економічних систем.

Теорія "довгих хвиль" М. Д. Кондратьєва.

5. Життєвий цикл інновацій.
6. Інноваційна діяльність. Основні етапи та результати інноваційного процесу.
7. Інноваційне підприємство, його ознаки та особливості життєвого циклу.
8. Типи ринкової поведінки інноваційних підприємств.
9. Інноваційна інфраструктура.
10. Національна інноваційна система: структура, принципи побудови та показники функціонування.
11. Оцінювання рівня розвитку національних економік.
12. Цілі та інструменти державного регулювання інноваційного розвитку.
13. Джерела та критерії оцінки інноваційних ідей.
14. Методи генерації інноваційних ідей.
15. Формування команди інноваційного проекту.
16. Мотиваційний механізм інноваційної діяльності.
17. Поняття та основні завдання маркетингу інновацій.
18. Зміст, принципи та завдання маркетингу інновацій.
19. Методи маркетингових досліджень попиту на інновації.
20. Маркетингові інновації та їх економічна ефективність.
21. Маркетингові методи виявлення прихованих інноваційних потреб споживачів. SPIN-метод.
22. Споживачі інноваційної продукції та їх класифікація.
23. Інноваційна політика підприємства, її завдання та принципи.
24. Види стратегій інноваційного розвитку підприємства.
25. Інноваційний потенціал економічної системи: визначення, складові та методи вимірювання.

26. Вибір напрямку інноваційного розвитку підприємства.
27. Методи оцінювання інноваційної ситуації підприємства (організації).
28. Система фінансування інноваційної діяльності.
29. Сучасні форми фінансування інноваційної діяльності (лізинг, факторинг, франчайзинг, форфейтинг).
30. Формування та оптимізація інвестиційних ресурсів.
31. Проектне управління інноваціями.
32. Інноваційний проект: етапи розробки та реалізації.
33. Критерії оцінки інноваційних проектів.
34. Фінансово-економічні критерії ефективності інноваційно-інвестиційних проектів
35. Інноваційні ризики та їх класифікація.
36. Методи оцінки ризиків інноваційної діяльності.
37. Засади управління ризиками в інноваційній діяльності.
38. Суб'єкти, об'єкти та права інтелектуальної власності.
39. Методичні підходи до оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності.
40. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

(контрольних робіт для студентів заочної форми навчання)

1. Інновації та їх роль в розвитку людської цивілізації.
2. Інноваційна складова циклічного розвитку економічних систем.
3. Причини та наслідки глобалізації інноваційних процесів.
4. Зміст, етапи та результати інноваційного процесу.
5. Життєвий цикл інновацій.
6. Інноваційний чинник конкурентоспроможності національних економік.
7. Методика оцінювання рівня інноваційного розвитку підприємства.
8. Національна інноваційна система.
9. Роль держави в регулюванні національної інноваційної системи та розвитку інноваційного підприємництва.
10. Особливості національної інноваційної системи в Україні та перспективні напрями її розбудови.

11. Інноваційне підприємництво та його особливості.
12. Зміст, цілі, принципи та інструменти державної інноваційної політики.
13. Інституціональне середовище та законодавчо-нормативна база інноваційної діяльності (інноваційного підприємництва) в Україні.
14. Ринок інновацій та особливості його функціонування.
15. Інноваційна інфраструктура та напрями її удосконалення в Україні.
16. Інформаційне суспільства та його головні ознаки. Взаємозв'язок економіки знань, інформаційної та інноваційної економіки.
17. Інноваційна політика підприємства, напрями та засоби її реалізації.
18. SWOT – аналіз інноваційної ситуації організації.
19. Інноваційний потенціал організації (підприємства) та методика його аналізу.
20. Критерії та методичні основи вибору напрямків інноваційного розвитку підприємств.
21. Стратегія інноваційного розвитку підприємства: зміст, складові, технологія розробки.
22. Техніко-економічне обґрунтування інноваційного проекту.
23. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності.
24. Форми та особливості лізингового фінансування.
25. Стратегічний інноваційний маркетинг.
26. Специфіка ринкових досліджень для виявлення та аналізу попиту на інновації.
27. Планування й організація створення нового товару.
28. Створення та стимулювання попиту на товарні інновації.
29. Маркетингові стратегії подолання споживчого опору інноваціям на ринку.
30. Основні форми та канали міжнародного трансферу технологій.
31. Ризики в інноваційній діяльності.
32. Оцінка ризиків інноваційної діяльності.
33. Цілі та методи управління ризиками в інноваційній діяльності.
34. Інноваційна культура організації та напрями її підвищення.
35. Суб'єкти, об'єкти та права інтелектуальної власності.
36. Способи комерціалізації інтелектуальної власності.
37. Охорона та захист прав інтелектуальної власності.
38. Венчурний капітал, його місце і роль в інноваційному процесі.

Оформлення реферату (контрольної роботи)

Реферат може бути виконаний як українською, так і російською мовою.

Перша сторінка – титульний аркуш (див. додаток 1). На другій сторінці наводиться план роботи з вказівкою номерів сторінок, які відповідають питанням і підпитанням роботи. Текст роботи друкується на одній стороні стандартного аркуша (формат А4).

Допускається представлення індивідуальної роботи у вигляді комп'ютерного роздруку (Times New Roman, 14; міжстроковий інтервал – 1,5; всі поля – 2 см; абзацний відступ 1,25 см., форматування тексту за шириною). Обов'язковою умовою є наявність полів для зауважень рецензента і нумерація сторінок. Нумери сторінок необхідно розміщувати в правому верхньому куту. На перших трьох сторінках номери не проставляються.

У список літературних джерел, що розташований наприкінці реферату, включається література, яка безпосередньо використана при написанні роботи (вона цитувалася, на неї посилалися або вона послужила відправною точкою при формуванні концепції автора). Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 (http://www.ukrbook.net/zakony/prykl_bib_zap.pdf).

Зазвичай список літератури формується в наступному порядку:

- 1) законодавчі акти України в хронологічному порядку їх прийняття;
- 2) монографії, збірники, статті - в алфавітному порядку прізвищ авторів; що не мають на титульному аркуші автора – згідно алфавітному розташуванню заголовків;
- 3) літературні джерела іноземною мовою.

Усі прямі цитати, що наводяться в роботі, беруться в лапки. При пропуску слів ставлять крапки. При цьому необхідно стежити, щоб таке скорочення не відбилося на змісті цитат. Необхідні пояснення можуть вміщуватися в самому тексті в дужках або у виносках і обов'язково пояснені, щоб читач бачив, що обмовка належить автору, а не джерелу, що цитується. Звичайно це робиться вказівкою ініціалів автора контрольної роботи в лапки.

Всі цитати і статистичні дані повинні мати посилання на джерела. Допускається два варіанти оформлення посилань:

- 1) посилання наводиться внизу сторінки і відділяється від тексту горизонтальною лінією. У посиланнях на книги вказується прізвище і ініціали автора, повна назва книги, видавництво, рік видання і кількість сторінок (див.

додаток 3а). При декількох посиланнях на одне і те ж джерело на одній сторінці (якщо вони йдуть підряд) досить, не повторюючи його назви, писати “Там же, - С.”. У випадку, коли неодноразово цитується одна і та ж робота, можна не повторювати її кожний раз, а обмежитися прізвищем і ініціалами автора і вказівкою “Указ. твір, - С.”;

2) посилання у вигляді [№, С.Х], де № - номер літературного джерела в списку літератури, що використовується, Х - номер сторінки, з якої взята цитата.

У разі посереднього цитування, перед назвою джерела ставиться “див. там-то”.

Таблиці, що наводяться в тексті, графіки, діаграми, математичні моделі повинні бути правильно оформлені.

Таблиці нумеруються арабськими цифрами в межах розділу (питання). У правому верхньому куту таблиці над заголовком вміщується напис “Таблиця” з вказівкою номера таблиці. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, розділеного крапкою.

Рисунки (графіки, схеми, різні діаграми) також нумеруються в межах розділу. Нумерації складаються з слів “Рисунок” (графік, діаграма), номер розділу, крапка, номер малюнка в розділі. Найменування рисунка розміщують під над ілюстрацією, номер малюнка - під нею.

При першому посиланні на рисунок (таблицю) вказується його (її) повний номер, при повторному посиланні додають “див.”, наприклад “див. рис. 2.1”. Якщо в роботі одна таблиця (рисунок), її (його) не нумерують і слова “Таблиця” (“Рис.”) не пишуть.

Порушення вимог до оформлення реферату (контрольної роботи) призводить до необхідності її переробки.

Захист реферату складається з доповіді студента (5 - 7 хвилин) за результатами виконаної роботи та у відповідях на питання, які додаткова виникли під час захисту.

5. ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

1. Перший, хто запровадив в економічну науку термін «інновація», був:

- а) А. Сміт;
- б) Й. Шумпетер;
- в) К. Маркс;
- г) Р. Кантільон;
- д) М. Кондратьєв.

2. Матеріальною основою довгострокових економічних циклів (“довгих хвиль”) є:

- а) динаміка товарно-матеріальних запасів фірм;
- б) оновлення активної частини основного капіталу;
- в) структурні зрушення;
- г) оновлення виробничої та соціальної інфраструктури;
- д) технологічні шоки та радикальні інновації.

3. Джерелами інноваційних ідей можуть бути:

- а) результати ситуаційного й імітаційного моделювання поведінки споживачів;
- б) результати маркетингових ринкових досліджень;
- в) результати аналізу діяльності конкурентів;
- г) результати власних НДДКР;
- д) усі відповіді правильні.

4. Ринок інновацій - це:

- а) середовище, що задовольняє потреби споживачів у реалізації чи придбанні інноваційної продукції;
- б) середовище, що оптимально формує попит і пропозицію на науково-технічну продукцію й інноваційні послуги;
- в) система економічних відносин між споживачами інноваційної продукції і суб'єктами пропозицій з приводу їх виробництва, придбання та використання;
- г) середовище, що звільняє ринок від неконкурентоспроможних учасників.

5. Законодавче визначення поняття «інновація» міститься у:

- а) Господарському Кодексі України;
- б) Законі України «Про інноваційну діяльність»;
- в) Законі України «Про інвестиційну діяльність»;
- г) Конституції України.

6. Результатом етапу "Фундментальна наука" інноваційного процесу є:

- а) винахід;
- б) відкриття;
- в) інноваційний продукція;
- г) інноваційний продукт.

7. Заповніть пропущені дані. Згідно із законодавством України, інноваційним підприємством визнається підприємство (об'єднання підприємств) будь-якої форми власності, якщо більше ніж _____ обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період є інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція:

- а) 50%;
- б) 60%
- в) 70%;
- г) 75%;
- д) 90%.

8. Бізнес-інкубатор – це:

- а) локальний науково-технічний комплекс, що включає наукові установи, підприємства, інформаційно-виставочні комплекси, служби сервісу;
- б) структура з підтримки малого інноваційного бізнесу для прискореної реалізації ними інноваційних проектів;
- в) конгломерат розміщених на одній території дослідницьких установ та фірм, зацікавлених у швидкій комерціалізації нових ідей;
- г) локальний науково-технічний комплекс, який орієнтований на розвиток інформаційних технологій та формування відповідного кадрового забезпечення.

9. На стадії зростання життєвого циклу інноваційної компанії її інвестиційні кошти формуються переважно за рахунок:

- а) венчурних фондів;

- б) державних грантів;
- в) особистих заощаджень засновників;
- г) кредитів банків;

10. «Бізнес – ангели» - це приватні венчурні інвестори, що здійснюють експертно-консультаційну та фінансову підтримку інноваційного проекту на:

- а) початкових стадіях його реалізації;
- б) завершальних стадіях його реалізації;
- в) на стадіях зростання та експансії;
- г) усіх стадіях його реалізації.

11. Стратегія поведінки малої фірми, що випускає копії та підробки продукту під оригінальним, запатентованим брендом (торговою маркою) великої фірми, отримала умовну назву:

- а) "хамелеон";
- б) "помилковий гриб";
- в) франчайзинг;
- г) "жалка бджола".

12. Прикладом довгострокової цілі розвитку підприємства є:

- а) поточний прибуток на рівні 10% відсотків;
- б) забезпечення лідерства з показників якості;
- в) прискорення швидкості обороті готівки;
- г) забезпечення окупності витрат.

13. Основою інноваційно-орієнтованої ринкової поведінки усіх середніх фірм є стратегія:

- а) нішера;
- б) мінімізації витрат;
- в) оптимізації обсягів виробництва;
- г) "гонитва за лідером".

14. Частка споживачів-новаторів у загальній кількості потенційних споживачів приблизно дорівнює:

- а) 1%;
- б) 2,5%;
- в) 10%;
- г) 13%.

15. Фірми, що використовують переваги стандартного масового виробництва й орієнтуються на інновації, які здешевлюють виготовлення продукції та забезпечують рівень її якості, прийнятний для більшості споживачів – це фірми:

- а) експлеренти;
- б) патієнти;
- в) віоленти;
- г) комутанти.

16. Основою інноваційно-орієнтованої ринкової поведінки усіх середніх фірм є стратегія:

- а) нішера;
- б) мінімізації витрат;
- в) оптимізації обсягів виробництва;
- г) "гонитва за лідером".

17. В якій із клітин ситуаційної матриці, що відображає варіанти стратегії росту середньої фірми, повинна бути "розміщена" стратегія "лідерства в ніші":

Темпи росту фірми	Темпи збільшення ніші	
	Помірні	Прискорені
Помірні	I	III
Прискорені	II	IV

- а) I; б) II; в) III; г) IV.

18. За технікою виконання маркетингові дослідження поділяються на:

- а) систематичні, спеціальні та панельні;
- б) кабінетні, польові та пілотні;
- в) суцільні та вибіркові;
- г) демоскопічні та екоскопічні;
- д) пошукові, дескриптивні, профільні, підсумкові та повторні.

19. Вибіркова сукупність споживачів, призначена для систематичних спостережень за заздалегідь розробленими маркетинговими програмами - це:

- а) динамічний ряд;
- б) демоскоп;

- в) споживчий локус;
- г) споживча панель.

20. В якій країні отримала поширення така форма генерації інноваційних ідей як "гуртки якості"?

- а) Японія;
- б) Китай;
- в) Північна Корея;
- г) СРСР.

21. Зіставлення ринкових можливостей і загроз із сильними і слабкими сторонами діяльності підприємства використовується у:

- а) GAP – аналізі;
- б) STP – аналізі;
- в) матриці ADL/CL;
- г) SWOT – аналізі;
- д) матриці BCG.

22. Показником, найбільш поширеним в світовій практиці для оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проектів, є:

- а) індекс прибутковості;
- б) балансова норма рентабельності;
- в) внутрішня норма рентабельності;
- г) чиста теперішня вартість.

23. Інноваційною може вважатися продукція, що вироблена на підприємстві протягом:

- а) звітнього року;
- б) двох останніх років;
- в) трьох останніх років;
- г) п'яти останніх років.

24. До залучених джерел інноваційного інвестування відносяться:

- а) інноваційний лізинг;
- б) безоплатне цільове інвестування, що надається державними органами та міжнародними кредитними інститутами;
- в) кредити комерційних банків;
- г) випуск та реалізація облігацій підприємства;
- д) розширення статутного фонду за рахунок додаткових внесків (паїв).

25. Генерація інноваційних ідей методом синектики передбачає:

а) пошук та використання аналогій, пов'язаних із поставленою проблемою;

б) генерування групою осіб ідей щодо вирішення поставленої проблеми (при забороні на критику ідей) з їх подальшою оцінкою;

в) використання правил перетворення, які дозволяють змінити традиційний кут зору на проблему;

г) розклад проблеми на компоненти із подальшим визначенням їх найбільш істотних характеристик, що відповідають певній системі обмежень, та подальшу комбінаторику частин й створення (проектування) нового цілого.

26. Варіантами поведінки підприємства при реалізації оборонної інноваційної політики можуть бути:

а) лідерство в ніші;

б) "ліквідація зайвого (скидання баласту)";

в) пошук загарбника;

г) експансія;

д) диференціація напрямів бізнес-активності.

27. На ставку дисконту не впливають:

а) рівень інфляції;

б) рівень ризику;

в) депозитний процент по банківських вкладах;

г) обсяг інвестованих коштів;

д) структура джерел фінансування.

28. Яка з функцій інноваційного ризику примушує до пошуку засобів і форм убезпечення від можливих небажаних наслідків різних несприятливих подій та зменшує імовірність проявів авантюризму в управлінських рішеннях:

а) контролююча;

б) мотиваційна;

в) захисна;

г) аналітична.

29. За якої величини норми доходу (r) чистий дохід виявиться рівним чистому приведеному доходу:

а) при $r=0$; в) $r = IRR$;

б) $r = 1$; г) $r > 1$.

30. Для двох проектів А та В були проведені розрахунки показників внутрішньої норми рентабельності та середньозваженої вартості капіталу, за результати яких було визначено, що $IRR_A = 24\%$, $IRR_B = 32\%$, $WACC_A = 20\%$, $WACC_B = 18\%$. За інших рівних умов, який з проектів доцільно обрати для реалізації?

- а) проект А;
- б) проект В;
- в) жодного, оскільки обидва проекти збиткові;
- г) визначити неможливо, оскільки недостатньо даних.

31. Формою прояву екологічного ефекту інновацій є:

- а) заміщення традиційних джерел енергії альтернативними, впровадження технологій з рециркуляцією ресурсів;
- б) поява нових/ удосконалених більш ефективних засобів виробництва;
- в) зміна якості і стилю життя людей, формування нових культурних цінностей та поведінкових стереотипів;
- г) підтримка лідерства або подолання відставання країни в соціально-економічному та науково-технічному розвитку.

32. У системі прав інтелектуальної власності невідчужуваними та безстроковими є права:

- а) право авторства;
- б) право використання інтелектуальної власності;
- в) право перешкоджати будь-якому посяганню на інтелектуальну власність;
- г) право визначення шляхів комерціалізації об'єкту інтелектуальної власності.

6. ПРИКЛАДИ ЗАДАЧ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

1. Розкрити технологію розробки морфологічних карт та розробити спрощену морфологічну карту для споживчого товару чи послуги за довільним вибором.

2. Розрахувати NPV, IRR, період окупності та індекс прибутковості інноваційного проекту (ІПр) за даними, наведеними у таблиці. Для дисконтування грошових потоків використати ставку відсотка у розмірі 18%.

Показники	Значення
Обсяг інвестованих коштів, USD	70000
Період експлуатації ІПр	4
Грошовий потік USD, у т.ч. за роками	120000
1-й рік	20000
2-й рік	30000
3-й рік	30000
4-й рік	40000

Зробити висновок щодо доцільності реалізації даного проекту.

3. Припустимо, що для реалізації програми модернізації виробництва підприємству запропонували придбати два верстати - один вартістю 25 тис. дол., а другий - 32 тис. дол. Кожний із цих верстатів дає можливість зменшити оперативні витрати підприємства на наведені нижче суми. Вартість двох верстатів через п'ять років користування дорівнюватиме 0. Який із верстатів слід вибрати підприємству А, якщо для їх придбання воно може одержати кредит під 15% річних? Використати метод чистої теперішньої вартості (NPV) та метод періоду окупності.

		Верстат 1	NPV1	Верстат 2	NPV2
Витрати поточного року (\$)		25000	-25000	32000	-32000
Річна економія (\$)					
Рік	1	6000		7000	
Рік	2	8000		8000	
Рік	3	8000		10000	
Рік	4	10000		8000	
Рік	5	6000		8000	

Розкрийте основні порівняльні переваги використаних методів оцінки ефективності інноваційного проекту.

4. Компанія планує реалізацію інноваційного проекту, змістом якого є впровадження нової технологічної лінії, що дозволить зменшити ресурсоемність товарної продукції, яка вже випускається підприємством, та отримати економію поточних витрат. Проект має три джерела фінансування, вартість та питома вага яких наведена в таблиці:

Джерела	Питома вага ресурсу в загальному обсязі фінансування проекту, %	Вартість ресурсу, %
Амортизація	30%	12%
Прибуток	30%	30%
Кредит	40%	18%

Розрахувати середньозважену вартість капіталу проекту (WACC). Обґрунтувати, яка ставка дисконту із врахуванням премії за ризик має бути використана для дисконтування грошових потоків проекту та визначення його ефективності. Використовуючи методи комп'ютерного моделювання, визначити структуру фінансування інноваційного проекту, за якої WACC біде дорівнювати а) 20%; б) 16%.

5. Підприємство «ДельАрт» має намір вийти на ринок з новим продуктом. Реалізація цього проекту коштуватиме 620 тис. грн. Придбане обладнання буде використовуватися впродовж 4 років і не матиме залишкової вартості. Щорічний обсяг продажу упродовж цих років планується на рівні 14100 одиниць. Ціна продажу продукту становить 145 грн., а змінні витрати – 85 грн. на одиницю продукту. Додаткові загальні постійні витрати становитимуть 120 тис. грн. Розрахувати чисту теперішню вартість за умов, що коефіцієнт-дисконт 15%. Визначити процентне значення погіршення кожного з показників до тієї межі, за якою проект стає неприйнятним.

6. Підприємець-інноватор аналізує результативність конкретної бізнес-операції за різних сценаріїв розвитку подій на ринку. Якщо ситуація на ринку залишиться незмінною, то обсяг ринкового попиту на його інноваційні продукти становитиме 4000 од. Якщо на ринку виникне сприятлива ситуація, то попит становитиме 5000 од., якщо несприятлива – 3000 од. Імовірності згаданих сценаріїв розвитку подій підприємець оцінює як 50%, 30% і 20% відповідно. Безбитковість йому забезпечить обсяг реалізації не менше ніж 3800 од. інноваційного продукту. Необхідно оцінити доцільність виконання даної бізнес-операції.

7. Вважаючи мірою ризику середньоквадратичне відхилення очікуваного доходу, за наведеними у таблиці даними надати порівняльну оцінку рівню ризикованості проектів «А» та «В».

Варіанти кон'юнктури ринку інноваційного товару	Проект „А”			Проект „В”		
	Розрахунковий дохід	Ймовірність	Очікуваний дохід (2)*(3)	Розрахунковий дохід	Ймовірність	Очікуваний дохід (5)*(6)
1	2	3	4	5	6	7
висока	600	0,25		800	0,2	
середня	500	0,50		450	0,6	
низька	200	0,25		100	0,2	
Підсумок	-	1			1	

7. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Авторське право – система правових норм, що регулюють правові відносини, пов'язані зі створенням і використанням творів науки та різних видів мистецтва, та дозволяють авторам літературних, мистецьких та наукових творів отримати певні блага від результатів своєї творчої діяльності.

Асортимент – сукупність товарів і виробів певного призначення, які випускає підприємство, об'єднаних у групи за класифікаційними ознаками.

Асоціація – добровільне об'єднання підприємств з метою постійної координації господарської діяльності.

Базисні (радикальні) інновації – інновації, здатні докорінно змінити характер людської діяльності, створити нові галузі економіки, започаткувати новий технологічний уклад, як-то: двигуни внутрішнього згорання, мікропроцесори тощо.

Бездефектні проекти – проекти, що передбачають найвищий з досяжних рівень якості як домінуючий чинник. Бездефектні проекти, як правило, потребують великих вкладень і належать до галузей, у яких щонайменший відступ від стандарту загрожує катастрофічними наслідками (наприклад, атомна енергетика).

Бізнес-інкубатор – організаційна структура, метою якої є формування сприятливих умов для стартового розвитку малих підприємств через надання їм певних послуг і ресурсів.

Бізнес-план – розгорнутий документ, що містить обґрунтування економічної доцільності підприємницького проекту на основі зіставлення ресурсів, необхідних для його реалізації, і очікуваної вигоди (прибутку).

Бренд – сукупність матеріальних і нематеріальних характеристик товару (послуги), які, будучи поєднаними, формують сприйняття споживачем місця на ринку певного суб'єкта господарювання (власника бренду).

Бюджет – фінансове і бухгалтерське вираження поточних планів підприємства.

Бюджет інноваційного проекту – фінансове і бухгалтерське вираження плану реалізації інноваційного проекту.

Венчурний капітал – якісно новий спосіб інвестування коштів великих компаній, банків, страхових, пенсійних та інших фондів в акції малих

інноваційних фірм, що мають значний потенціал зростання і реалізують інноваційні проекти з високим рівнем ризику.

Венчурні фірми – переважно малі підприємства в прогресивних з технологічного погляду галузях економіки, що спеціалізуються у сферах наукових досліджень, розробок, створення і впровадження інновацій, пов'язаних із підвищеним ризиком.

Винахід – результат НДДКР, що відображає принципово новий механізм, який може зумовити появу нових інновацій та інноваційних процесів і суттєво вплинути на розвиток НТП.

Винахідник – фізична особа, результатом творчої праці якої є винахід.

Виробничо-технічний потенціал організації – здатність до стабільної виробничої діяльності в межах обраної стратегії за умов складного і мінливого зовнішнього середовища.

Високі технології – сучасні наукомісткі, екологічно чисті технології, що є визначальними у постіндустріальному суспільстві (інформаційні, біотехнології, штучний інтелект тощо).

Відкриття – науковий результат, що вносить радикальні зміни в існуючі знання, розкриває невідомі досі закономірності, властивості та явища матеріального світу, істотно впливає на перебіг науково-технічного прогресу і розвиток цивілізації, є джерелом винаходів.

Віоленти – фірми, що використовують переваги стандартного масового виробництва, орієнтуючись на інновації, що здешевлюють виготовлення продукції, водночас забезпечуючи рівень її якості, прийнятний для більшості споживачів.

Внутрішня норма рентабельності (Internal Rate of Return (IRR)) – порогове значення рентабельності, за якого чиста приведена вартість проекту за його життєвий цикл дорівнює нулю.

Генерація ідей – постійний систематичний пошук можливостей створення нових товарів, який передбачає аналіз джерел продукування ідей за допомогою формалізованих і неформалізованих методів.

Гуртки якості – форма групової творчості; найпоширеніші у Японії як методи підвищення ініціативності працівників з метою пошуку способів поліпшення якості роботи та продукції, що випускається фірмою.

Державна інноваційна політика – сукупність форм і методів діяльності держави, спрямованих на створення взаємопов'язаних механізмів інституційного, ресурсного забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності, на формування мотиваційних факторів активізації інноваційних процесів.

Диверсифікація – поєднання багатьох видів діяльності, введення нових продуктів, зміна їх властивостей тощо.

Дифузія нововведення – процес поширення нововведення для використання у нових місцях, сферах чи умовах.

Економічна ефективність інноваційного проекту – величина, що визначається розміром доходів чи прибутку, отриманих за рахунок реалізації інновації протягом життєвого циклу проекту.

Екологічна інновація – запропоновані на ринку нові або вдосконалені матеріальні або інтелектуальні продукти (послуги), виробництво та споживання яких сприяє зменшенню інтегрального екодеструктивного впливу, підвищенню ефективності задоволення потреб споживачів та розвитку суб'єктів господарювання, які їх використовують.

Екологічно небезпечні інновації – інновації, при розробці, виробництві, споживанні та утилізації яких сумарний екодеструктивний вплив перевищує асиміляційні можливості довкілля.

Експлеренти – фірми, що спеціалізуються на створенні нових чи радикально змінених старих сегментів ринку.

Екстенсивний тип розвитку – спосіб економічного зростання, за якого досягнення основних цілей відбувається шляхом кількісної зміни виробничих чинників (залучення додаткових ресурсів, створення нових виробництв) на основі існуючого науково-технічного рівня.

Ефективність інновацій – результуюча величина, що визначається здатністю інновацій зберігати певну кількість трудових, матеріальних і фінансових ресурсів з розрахунку на одиницю створюваних продуктів, технічних систем, структур.

Ефективність системи менеджменту – показник, що характеризується співвідношенням результатів діяльності організації і витрат на здійснення управлінських функцій.

Життєвий цикл інновації – період, що охоплює зародження ідеї, створення новинки та її практичне використання до моменту, коли вона перестає бути засобом отримання додаткової вигоди порівняно з аналогами.

Життєвий цикл проекту – період розвитку проекту з моменту вкладання перших коштів у його реалізацію і до моменту ліквідації (отримання останньої вигоди).

Життєвий цикл товару – період від зародження ідеї, створення нового товару і його практичного використання до моменту зняття його з виробництва.

Зовнішнє середовище – сукупність господарських суб'єктів, економічних, суспільних і природних умов, національних і міждержавних інституційних структур та інших зовнішніх відносно підприємства умов і чинників, що діють у глобальному оточенні.

Зовнішнє середовище непрямої дії – сукупність матеріально-технічних умов, суспільних відносин, інститутів та інших чинників (економічних, політичних, соціокультурних, науково-технологічних, екологічних тощо), що опосередковано впливають на діяльність суб'єктів господарювання.

Зовнішнє середовище прямої дії – середовище, утворене певними суб'єктами зовнішнього оточення, які безпосередньо пов'язані з діяльністю організації (споживачі, конкуренти, постачальники, державні органи, фінансово-кредитні установи та інші зовнішні агенти і контрагенти).

Інвестиції – довготермінові вкладення капіталу у різні сфери діяльності з метою отримання прибутку.

Інжиніринг – надання комплексу послуг виробничого, комерційного і науково-технічного характеру для впровадження новації у виробництво. Основний перелік інжинірингових послуг включає прив'язку інноваційного проекту до конкретних умов, проведення тендерів, нагляд за виготовленням устаткування та будівельно-монтажними роботами, допомогу в підготовці персоналу, введення об'єкта в експлуатацію, консультації після введення об'єкта в дію.

Ініціювання інновацій – рекомендації щодо вдосконалення науково-технічної, організаційної, виробничої або комерційної діяльності підприємства, метою яких є початок інноваційного процесу або його продовження (розвиток).

Інноватор – особа, яка ініціює процес упровадження інновації і бере на себе відповідальність за його реалізацію.

Інновації продуктиві – інновації, орієнтовані на виробництво і використання нових (поліпшених) продуктів у сфері виробництва або у сфері споживання.

Інновації процесові – нові технології виробництва продукції, організації виробництва та управлінських процесів.

Інновації ринкові – інновації, що відкривають нові сфери застосування продукту або дають змогу реалізувати продукт чи послугу на нових ринках.

Інноваційна діяльність – діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

Інноваційна інфраструктура – сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо).

Інноваційна політика підприємства – форма стратегічного управління, яка визначає цілі та умови здійснення інноваційної діяльності підприємства, спрямованої на забезпечення його конкурентоспроможності та оптимальне використання наявного виробничого потенціалу.

Інноваційна стратегія – стратегія, націлена на передбачення глобальних змін в економічній ситуації і пошук масштабних рішень, спрямованих на зміцнення ринкових позицій і стабільний розвиток організації.

Інноваційне підприємство – підприємство або об'єднання підприємств, що розробляє, виготовляє і реалізує інноваційні продукти або продукцію (послуги), обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70% його загального обсягу продукції.

Інноваційний лаг – період між появою новації й її впровадженням.

Інноваційний маркетинг – концепція ведення бізнесу, яка передбачає створення вдосконаленої або принципово нової продукції (виробу, технології, послуги, управлінського рішення) – інновації і використання в процесі її створення та розповсюдження вдосконалених чи принципово нових (інноваційних) інструментів, форм та методів маркетингу з метою більш ефективного задоволення потреб як споживачів, так і виробників.

Інноваційний менеджмент – підсистема загального менеджменту, метою якої є управління інноваційними процесами в організації.

Інноваційний потенціал організації – сукупність ресурсів та умов діяльності, що формують готовність і здатність організації до інноваційного розвитку.

Інноваційний проект – комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених з метою створення, виробництва та просування на ринок нових високотехнологічних продуктів за встановлених ресурсних обмежень.

Інноваційний процес – процес перетворення наукового знання на інновацію, яка задовольняє нові суспільні потреби; послідовний ланцюг дій, що охоплює всі стадії створення новинки і впровадження у практику.

Інноваційний ризик – це загроза відхилення фактичних результатів прийнятих інноваційних рішень або виконаних дій суб'єктами інноваційного процесу від очікуваних.

Інноваційний тип розвитку – спосіб економічного зростання, оснований на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення усіх аспектів діяльності господарської системи, періодичному перегрупованні сил, обумовленому логікою НТП, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних чинників для створення інноваційних товарів і формування конкурентних переваг.

Інноваційний товар (товар-новація) – продукт науково-технічної та інноваційної діяльності, який пропонує новий засіб чи спосіб (технологію) виробництва товарів і послуг або задоволення потреб споживачів.

Інновація (нововведення) – кінцевий результат креативної діяльності, втілений у виведеному на ринок новому чи вдосконаленому продукті, технологічному процесі, що використовується у практичній діяльності, або новому підході до надання споживчих послуг.

Інтелектуальна власність – сукупність авторських та інших прав на продукти інтелектуальної діяльності, що охороняються законодавчими актами держави.

Інтелектуальний капітал підприємства – це сукупність інтелектуальних ресурсів (матеріальних і нематеріальних) і здатностей до їх реалізації, що визначають спроможність підприємства розвиватися на основі інформації і знань.

Інтелектуальний продукт – результат (продукт) творчих зусиль та інтелектуальної діяльності окремої особистості або наукового колективу;

представлена на матеріальних носіях інформація, яка містить нове знання і має змістовне значення для певного інтелектуально підготовленого кола осіб.

Інтелектуальні активи – ідентифіковані, описані та занесені до відповідного реєстру організації нематеріальні активи: зафіксований та задокументований інтелектуальний капітал, доступний співробітникам організації.

Команда інноваційного проекту – сукупність працівників, які виконують функції управління проектом, його персоналом та ресурсним забезпеченням.

Комутанти – фірми, що використовують інновації, створені іншими.

Контент-аналіз – методика дослідження в галузі, що має своїм предметом аналіз змісту текстових масивів і продуктів комунікативної кореспонденції.

Лізинг – довготермінова оренда машин, обладнання, транспортних засобів, виробничих споруд тощо на підставі договору між орендодавцем і орендарем, що передбачає можливість їх викупу орендарем.

Ліцензійний договір – договір, згідно з яким власник винаходу, промислового зразка, корисної моделі, товарного знака, комерційної таємниці (ліцензіар) передає іншій стороні (ліцензіату) ліцензію на використання в певних межах своїх прав на патенти, ноу-хау, товарні знаки тощо.

Ліцензія – дозвіл використовувати технічне досягнення або інший нематеріальний ресурс протягом певного строку за обумовлену винагороду.

Мережеві методи управління інноваційним проектом – методи, що передбачають складання планів-графіків реалізації інноваційного проекту за окремими стадіями (роботами, етапами), контроль за їх дотриманням і ліквідацію відхилень від планів-графіків з метою оптимізації термінів реалізації проекту.

Місія організації – чітко окреслена основна мета, що визначає сенс існування організації в суспільстві, її соціально-економічне призначення і є основою формування системи цінностей, якою мають керуватися всі працівники організації.

Мотивація – сукупність факторів, які збуджують активність і визначають спрямованість діяльності особистості чи суб'єкта господарювання.

Мультипроект – виконання кількох замовлень у межах інноваційної (інвестиційної) програми замовника.

Науково-технічний альянс – стійке об'єднання кількох фірм різних розмірів між собою і (або) з університетами, державними лабораторіями на основі угоди про спільне фінансування НДЦКР, розроблення або модернізацію продукції.

Науково-технічний прогрес (НТП) – безперервний взаємообумовлений процес розвитку науки і техніки, спрямований на створення нових і вдосконалення існуючих технологій, засобів виробництва і продукції.

Новація – продукт інтелектуальної діяльності людей, оформлений результат фундаментальних, прикладних чи експериментальних досліджень у будь-якій сфері людської діяльності, спрямований на підвищення її ефективності.

Ноу-хау – форма інтелектуальної власності, науково-технічний результат, що навмисне не патентується з метою випередження конкурентів, повного власного використання його для отримання надприбутку або передання іншим користувачам на вигідних умовах за ліцензійним договором.

Організаційна структура управління – система оптимального розподілу функціональних обов'язків, прав і відповідальності, порядку і форм взаємодії між окремими структурними одиницями, що входять до складу організації, і людьми, які в них працюють.

Оригінальний продукт – принципово новий продукт, конструктивне виконання і склад споживчих властивостей якого не були відомі раніше.

Патієнти – фірми, що створюють або вдосконалюють інновації для потреб вузького сегмента ринку.

Патент – державний охоронний документ на об'єкт промислової власності, що засвідчує пріоритет та авторство його творця, а також виключні права особи, яка володіє патентом, на певній території протягом законодавчо встановленого терміну.

Патентна ліцензія – ліцензія на використання об'єкта промислової власності, захищеного патентом.

Патентна чистота – властивість об'єкта промислової власності, пов'язана з можливістю його використання в певній країні без порушення чинних на певній території охоронних документів стосовно виключного права.

Показник наукомісткості виробництва – відношення витрат на науково-технічні дослідження і науково-технічні розробки до обсягу продажу продукції.

Право інтелектуальної власності – право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності.

Пробний маркетинг – випуск на ринок невеликої партії нового товару перед початком його повномасштабного виробництва та реалізації для визначення реакції споживачів.

Продуктова інновація – матеріалізований результат науково-технічної та інноваційної діяльності, що відкриває для споживача нові сфери задоволення потреб.

Промисловий зразок – нове, придатне до здійснення промисловим способом художнє вирішення виробу, в якому досягається єдність технічних та естетичних властивостей.

Психологічний бар'єр щодо інновацій – супротив змінам, творцем та носієм яких є сама людина.

Реінжиніринг – комплексне оздоровлення корпорацій, їх управлінське відродження та реконструкція всіх елементів для значного поліпшення ефективності бізнес-процесів.

Ризик – ситуативна характеристика діяльності, що поєднує невизначеність її результату і можливі несприятливі наслідки в разі невдачі.

Ринок технологій – сукупність ринкових відносин (в т.ч. міжнародних) між його суб'єктами щодо комерційного використання прав власності на його об'єкти (виробничі технології, технології процесів обслуговування та управління).

Роялті – періодичні суми виплат ліцензіару у вигляді встановленого відсотка від обсягів виготовленої продукції на основі переданої технології.

Спільне підприємство (СП) – інститут міжфірмового співробітництва з метою розроблення, виробництва або маркетингу продукту, що перетинає національні кордони; передбачає значний внесок партнерів на тривалий період у вигляді капіталу, технології або інших активів та розподіл відповідальності в управлінні між фірмами-партнерами.

Стратегія – довгострокова модель розвитку організації, яка приймається для досягнення її стратегічних цілей і враховує обмеження внутрішнього і

зовнішнього середовища.

Суб'єкти інноваційної діяльності – фізичні або юридичні особи, які провадять інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи позичені кошти в реалізацію інноваційних проектів.

Сфера інноваційної діяльності – сфера взаємодії інноваторів, інвесторів, товаровиробників конкурентоспроможної продукції через розвинуту інноваційну інфраструктуру.

Термін окупності нововведення – період, протягом якого додатковий прибуток, отриманий внаслідок реалізації інновації, покриває всі витрати на її створення.

Технологія – спосіб перетворення вхідних елементів (матеріалів, сировини, інформації тощо) на вихідні (продукти, послуги).

Технопарк (науково-технічний парк) – компактно розташований науково-технічний комплекс, який охоплює наукові установи, вищі навчальні заклади, комерційні фірми, консалтингові, інформаційні та інші сервісні служби і функціонує на засадах комерціалізації науково-технічної діяльності.

Технополіси – об'єднання наукових, інноваційних, науково-технологічних парків і бізнес-інкубаторів на певній території з метою надання потужного імпульсу економічному розвитку регіону.

Торговельні марки – оригінальні позначки, які мають правовий захист і призначені для вирізнення товарів (послуг), що виготовляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), які виготовляються (надаються) іншими особами.

Точка беззбитковості – критичний обсяг продукції у натуральних одиницях, випуск і продаж якого забезпечує підприємству беззбиткове господарювання.

Трансфер технологій – передавання суб'єктам, які не є авторами технологічних новацій, права на їх використання через продаж ліцензій і надання інжинірингових послуг.

Трендвотчінг (від англ. *trend* – тенденція, *watching* – спостереження) – діяльність, що спрямована на спостереження за новими тенденціями.

Трендсетінг – створення моди для заохочення споживання товарів та певних брендів, заохочення готовності наслідувати приклад інших людей –

законодавців моди; часто стосується одягу, гаджетів, способу життя тощо.

Управління інноваційною діяльністю – складова менеджменту сучасного підприємства, що охоплює прогнозування, планування, організацію та стимулювання інноваційної діяльності, реалізації інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства.

Франчайзинг – фінансова схема залучення інвестиційних ресурсів у інноваційну діяльність, яка передбачає тиражування інноваційного бізнесу за фінансової підтримки франчайзера.

Холдинг – специфічна організаційна форма об'єднання капіталу, що припускає створення материнської і дочірніх компаній.

Центр трансферу технологій – організація, що надає інформаційні та консультативні послуги з вибору технології для підприємницької діяльності, розробляє стратегію її трансферу і здійснює юридичну підтримку процесу її передавання від розробника до користувача.

Ціль – бажаний стан об'єкта або бажаний кінцевий результат діяльності.

ЕТОМ-аналіз (від англ. *Environmental Threats and Opportunities Matrix*) – аналіз загроз і можливостей зовнішнього середовища на основі матриці з обмеженою кількістю виокремлених експертами факторів і подій (зазвичай 15).

GAPPS – відкритий стандарт, що описує компетенції для менеджерів проектів та програм. Основна частина стандарту GAPPS:2006 – докладний опис шести сфер компетенції, кожна з яких характеризує певну сферу професійної діяльності менеджера проекту.

QUEST-аналіз – аналіз, який дозволяє враховувати можливі взаємозв'язки і взаємовплив факторів і подій зовнішнього середовища.

STEP-аналіз (від перших літер англ. слів *Social* (соціальний), *Technological* (технологічний), *Economic* (економічний), *Political* (політичний) фактори макросередовища) – вид аналізу впливу на діяльність підприємства зовнішнього середовища.

SWOT-аналіз (акронім слів *Strengths* (сили), *Weaknesses* (слабості), *Opportunities* (сприятливі можливості) та *Threats* (загрози)) – аналіз сильних і слабких сторін діяльності підприємства за умови впливу на них можливостей і загроз цільового ринку.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Алейнікова О.В. Інноваційний та інвестиційний менеджмент. Навчальний посібник / О.В. Алейнікова, Н.М. Притула. – Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2016. – 614 с.
2. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія [Текст]/ Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – Київ: КНЕУ, 2003. – 394 с.
3. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку. Монографія [Текст]/ В.В. Зянько. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 397 с.
4. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств [Текст] / С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. – Суми: Університетська книга, 2010. – 210 с.
5. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник / За ред. П.П. Микитюка. – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.
6. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / Л.І. Михайлова, О.І. Гуторов, С.Г. Турчіна, І.О. Шарко. – Вид. 2-ге, доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 234 с.
7. Інноваційний менеджмент: статико-динамічна візуалізація : навч. посіб. / за ред. О. Є. Кузьміна. — 2-е вид., переробл. — Л. : Львівська політехніка, 2011. — 212 с.
8. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент Інноваційний менеджмент: Навч. метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. / Н.В.Краснокутська, С. В. Гарбуз – К.: КНЕУ, 2005. – 276 с.
9. Маркетинг. Менеджмент. Інновації / За заг. ред. С.М.Ілляшенко. Монографія. – Суми: ТОВ «Торговий дім «Папірус», 2010. – 624 с.
10. Скрипко Т.О. Інноваційний менеджмент: Підручник [Текст] / Т.О. Скрипко. - К.: Знання, 2011. - 423 с.
11. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: Підручник [Текст] / Л.І. Федулова. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.

Додаткова

12. Бажал Ю.М. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема: Навч. посіб. для вищих навч. закладів / Авт. кол.:

Ю. М. Бажал, І. В. Бакушевич, У. Венесаар та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Ю. М. Бажала. – К. : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2015. – 280 с.

13. Білоцерківець В.В. Нова економіка: зміст та еволюція [Текст]/ В.В. Білоцерківець. – Дніпропетровськ: Січ, 2013. – 366 с.

14. Завгородня О.О. Інноваційна динаміка національної економіки: монографія / О.О. Завгородня. – Дніпропетровськ: Пороги, 2014. – 408 с.

15. Иванова Н.И. Национальные инновационные системы[Текст]/ Н.И. Иванова.– М.: Наука, 2002. – 244 с.

16. Маркетинг інновацій та інновації в маркетингу : монографія / за ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 615 с.

17. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку підприємств: монографія / за ред. к.е.н., доцента Ю.С. Шипуліної. – Суми: ТОВ «ДД Папірус», 2012. – 458 с.

18. Риддерстрале Й. Караоке-капіталізм. Менеджмент для человечества "Инновации Ink" [Текст] / Й. Риддерстрале, К. Нордстрем. – СПб: Изд-во “Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге”, 2004. – 188 с.

19. Роджерс Е. М. Дифузія інновацій: Пер. з англ. В. Старка. [Текст] / Е. М. Роджерс. – К.: Вид. дім “Києво-Мгілянська академія”, 2009. – 591 с.

20. Федулова Л.І. Економіка знань: підручник [Текст] / Л.І. Федулова. – К.: Інститут екон. та прогноз. НАН України, 2009. – 600 с.

21. Хамел Г. Конкурую за будуще [Текст] / Г. Хамел, К. Прахалад. – М.: Олимпик-Бизнес, 2002. – 392 с.

22. Яковец Ю. Эпохальные инновации XXI века [Текст]/ Ю. Яковец. – М.: ЗАО “Издательство ”Экономика”, 2004. – 444 с.

23. Chesbrough H. Open Innovation: Researching a New Paradigm [Text] / H. Chesbrough, W. Van Haverbeke, J. West. – Oxford University Press, 2006. – 472 p.

24. Drucker P. F. Innovation and entrepreneurship: practice and principles [Text] / P.F. Drucker. – New York: HarperCollins Publishers, 2002. – 240 p.

25. Hippel von E. Democratizing of innovation [Text] / E. von Hippel. – Cambridge, London: The MIT Press, 2005. – 204 p.

26. Fagerberg J. Innovation Studies: Evolution and Future Challenges [Text] / Jan Fagerberg, Ben R. Martin and Esben Anderson. – Oxford University Press,

2014. - 230 p.

27. ITU. ICT Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/default.aspx>

28. The Global Innovation Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org>

29. WIPO [E-resource]. – Режим доступу: <http://www.wipo.int/portal/en/index.html>

30. Періодичні фахові журнали “Економіка України”, “Фінанси України”, “Менеджмент і маркетинг інновацій”, “Економіка. Управління. Інновації” тощо.

Інформаційні ресурси

Періодичні електронні видання України з проблем інноваційного розвитку:

- <http://www.banker.com.ua> – Банківські новини.
- <http://www.business.ua> – журнал "Бізнес".
- <http://www.expert.ua> – журнал "Експерт–Україна".
- <http://www.dsnews.com.ua> – газета "Ділова Столиця".
- <http://superiorseller.com> – інформаційний бізнес-проект “Superior Seller”
- <http://www.kommersant.ua> – газета "Коммерсант–Україна".
- <http://www.kontrakty.com.ua> – газета "Контракти".
- <http://www.investgazeta.net> – "Українська інвестиційна газета".

Офіційні сайти державних органів влади:

- <http://zakon.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України.
- <http://www.stat.gov.ua> – Офіційний сайт Державного статистичного управління України.
- <http://www.min.gov.ua> – Офіційний сайт Кабінету міністрів України.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ТА ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ	9
3. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО (ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО) КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ.....	20
4. РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ (контрольних робіт для студентів заочної форми навчання).....	21
5. ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ	25
6. ПРИКЛАДИ ЗАДАЧ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ	31
6. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	34
ЛІТЕРАТУРА.....	45